

T.C. SAYIŞTAY BAŞKANLIĞI

KAMU İŞLETMELERİ 2017 YILI GENEL RAPORU

Aralık 2018

T.C. SAYIŞTAY BAŞKANLIĞI

KAMU İŞLETMELERİ 2017 YILI

GENEL RAPORU

Aralık 2018

Kamu İşletmeleri 2017 yılı Genel Raporu, 6085 sayılı Sayıştay Kanunu'nun 43'üncü maddesi gereği hazırlanarak, Rapor Değerlendirme Kurulu'nun 13.12.2018 tarihli ve 375-1 sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

İÇİNDEKİLER

1. GENEL ÇERÇEVE	3
2. KAMU İŞLETMELERİ HAKKINDA GENEL BİLGİ	6
2.1. Kamu İşletmeciliğinin Tarihi Gelişimi	6
2.2. Kamu İşletmelerinin Tasnifi.....	10
3. KAMU İŞLETMELERİNİN FAALİYETLERİ	11
3.1. Kamu İşletmeleri Faaliyetlerine İlişkin Hedef ve Politikalar.....	11
3.2. Kamu İşletmelerine İlişkin Genel Bilgiler ve Değerlendirme.....	12
3.3. İstihdam.....	14
3.4. İşletme Çalışmaları.....	17
3.4.1. Alımlar	17
3.4.2. İşletme Sonuçları.....	20
3.5. Yatırımlar	23
3.6. Bağlı Şirketler/Ortaklıklar ve İştirakler.....	26
EK: KAMU İŞLETMELERİ LİSTESİ VE İŞLETMELERE İLİŞKİN BAŞLICA BİLGİLER.....	30

TABLÖLÄR LİSTESİ

Tablo 1 : Kamu İşletmelerine İlişkin Başlıca Bilgiler.....	13
Tablo 2 : Personel Sayısı ve Personel Giderleri.....	16
Tablo 3 : Alımlar.....	19
Tablo 4 : Kamu İşletmeleri Dönem Sonuçları	20
Tablo 5 : Bankalar Dönem Sonuçları	21
Tablo 6 : Sigorta Şirketleri Dönem Sonuçları	21
Tablo 7 : Diğer Mali Kuruluşlar Dönem Sonuçları.....	22
Tablo 8 : Kamu işletmelerinin Yatırım Programı kapsamındaki yapılan yatırımları.....	25
Tablo 9 : Nakdi Yatırım Harcamaları	26
Tablo 10 : Bağlı Şirketler/Ortaklıklar ve İştiraklere İlişkin Başlıca Bilgiler	28

KISALTMALAR

EXİMBANK	Türk İhracat Kredi Bankası A.Ş.
KİK	Kamu İktisadi Kuruluşları
LNG	Sıvılaştırılmış Doğal Gaz
TEDAŞ	T. Elektrik Dağıtım A.Ş.
TMO	Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
BOTAŞ	Boru Hatları İle Petrol Taşıma A.Ş.
DHMİ	Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü
DMO	Devlet Malzeme Ofisi Genel Müdürlüğü
EBK	Et ve Balık Kurumu
GSYH	Gayrisafi Yurt İçi Hâsıla
GYO	Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı
İDT	İktisadi Devlet Teşekkülleri
KBİ	T.H. Karadeniz Bakır İşletmeleri A.Ş.
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
KİT	Kamu İktisadi Teşebbüsü
MPI	Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü
OVP	Orta Vadeli Programlar
PTT	T.C. Posta ve Telgraf Teşkilatı A.Ş.
SEKA	Türkiye Selüloz ve Kâğıt Fabrikaları A.Ş.
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCDD	T.C. Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü
TDÇİ	Türkiye Demir Çelik İşletmeleri
TEİAŞ	Türkiye Elektrik İletim A.Ş.
TEMSAN	T. Elektromekanik Sanayi A.Ş.
TKİ	Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu Genel Müdürlüğü
TOKİ	Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
TPAO	Türkiye Petrolleri A.O
TTK	Türkiye Taşkömürü Kurumu Genel Müdürlüğü
TÜDEMSAŞ	Türkiye Demiryolu Makinaları Sanayii A.Ş.
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜLOMSAŞ	Türkiye Lokomotif ve Motor Sanayii A.Ş.

1. GENEL ÇERÇEVE

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 165'inci maddesi uyarınca, sermayesinin yarısından fazlası doğrudan doğruya veya dolaylı olarak Devlete ait olan kamu kuruluş ve ortaklıklarının Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından denetlenmesine ilişkin esaslar kanunla düzenlenmiştir. Bu kapsamda TBMM tarafından yapılacak denetimlerde, 3346 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri ile Fonların Türkiye Büyük Millet Meclisince Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ile 6085 sayılı Sayıştay Kanunu çerçevesinde yürütülen denetimler sonucu hazırlanan Sayıştay Raporları esas alınmaktadır.

Bu doğrultuda Sayıştay tarafından yürütülen kamu işletmeleri denetimlerinde;

✓ Kamu işletmesinin hesap ve işlemleri ile mali rapor ve tablolarının, mali raporlama standartları doğrultusunda denetlenen kamu idaresinin mali durumunu ve faaliyet sonuçlarını tüm önemli yönleriyle doğru ve güvenilir bir biçimde gösterip göstermediği hakkında denetim görüşü oluşturulması,

✓ Kamu işletmesinin gelir, gider ve bilanço hesapları ile diğer işlemlerinin kanunlara ve diğer hukuki düzenlemelere uygun olup olmadığının tespit edilmesi,

✓ Kamu işletmesinin ulusal ekonomiye faydalı olabilmesi için özerk bir tarzda, ekonominin kuralları ve ekonomik gerekler dâhilinde, verimlilik ve kârlılık ilkeleri doğrultusunda yönetilip yönetilmediğinin değerlendirilmesi,

✓ Kamu işletmesinin kuruluş amaçlarına ulaşmasını teminen, faaliyetlerinin mevzuata, uzun vadeli kalkınma planına ve planın uygulama programlarına uygunluğunun tespit edilmesi,

✓ Mali yönetim ve iç kontrol sistemlerinin değerlendirilmesi

amaçlanmaktadır.

Raporun Amacı

Kamu İşletmeleri Genel Raporu (Genel Rapor) ile kamu işletmelerinin faaliyet sonuçları hakkında kamuoyuna güvenilir ve yeterli bilgi sunulması, kamu idarelerinin performansının değerlendirilmesi, hesap verme sorumluluğu ile mali saydamlığın yerleştirilmesi ve yaygınlaştırılması amaçlanmaktadır.

Kamu İşletmeleri Genel Raporu, 6085 sayılı Kanun'un 43'üncü maddesi gereğince, denetlenen kamu işletmelerinin yıllık faaliyet sonuçları ile denetimlerine ilişkin genel tespitler hakkında kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla her yıl hazırlanmaktadır.

Raporun Hazırlanma Yöntemi ve Kapsamı

Kamu İşletmeleri Genel Raporu, denetim grup başkanlıkları tarafından hazırlanan kamu işletmeleri yıllık raporlarında yer alan veriler ile Genel Raporda yer verilmesi uygun görülen diğer hususların önemlilik, genellik arz etme ve kamuoyu bilgisine sunulma gerekliliği kriterleri çerçevesinde analiz edilmesi suretiyle hazırlanmaktadır.

Rapor Değerlendirme Kurulu tarafından izleyen yılın sonuna kadar son şekli verilen Kamu İşletmeleri Genel Raporu, Başkanlık tarafından yayımlanmaktadır.

Rapor kapsamında kamu işletmeleri; hukuki yapıları, nitelikleri ve işleyişleri dikkate alınarak "Kamu İktisadi Teşebbüsleri", "Özelleştirme Kapsam ve Programındaki Kuruluşlar", "Mali Kuruluşlar" ve "Diğer Kuruluşlar" olarak tasnif edilmiş ve yıllık faaliyetlerine ilişkin değerlendirmeler bu doğrultuda yapılmıştır.

Raporda yer alan kamu işletmelerine ilişkin veriler, karşılaştırmaya imkân vermesi açısından üç yıllık olarak sunulmuştur. 2015, 2016 ve 2017 yılında kamu işletmeleriyle ilgili gelişmelere aşağıda yer verilmiştir.

2015 yılında; EÜAŞ bağlı ortaklıklarından Kemerköy Elektrik Üretim A.Ş. ile Yeniköy Elektrik Üretim A.Ş. özelleştirilmiştir. Aynı yıl Ziraat Katılım Bankası A.Ş. kurulmuştur. 2015 yılında Sayıştay tarafından kamu işletmeleri ile ilgili olarak 3 adedi kıst rapor olmak üzere 75 adet rapor hazırlanmıştır.

2016 yılında; EÜAŞ bağlı ortaklığı Soma Elektrik Üretim A.Ş. özelleştirilmiştir. TTA Gayrimenkul A.Ş. 21.10.2016 itibarıyla Sümer Holding AŞ ile birleştirilmiştir. Bu yılda Ziraat Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş. ile Ziraat Katılım Varlık Kiralama A.Ş. kurulmuştur. 2016 yılında Sayıştay tarafından kamu işletmeleri ile ilgili olarak 4 adedi kıst rapor olmak üzere 75 adet rapor hazırlanmıştır.

2017 yılında ise; Ege Linyitleri İşletmesi Müessesesi ve Garp Linyitleri İşletmesi Müessesesi Müdürlüklerinin tüzel kişiliği kaldırılmıştır. TP Petrol Dağıtım AŞ. özelleştirilmiş ve Şeker Kurumu kapatılmıştır. Bu dönemde TCDD Taşımacılık Anonim Şirketi ile ZKB

Varlık Kiralama A.Ş. kurulmuştur. 2017 yılında Sayıştay tarafından kamu işletmeleri ile ilgili olarak 5 adedi kıst rapor olmak üzere 75 adet rapor hazırlanmıştır.

Sayıştay tarafından hazırlanan kıst rapor verileri Kamu İşletmeleri Genel Raporu'na dâhil edilmemiştir.

✓ TKİ Yönetim Kurulunun 12.05.2017 tarihli ve 14/118 sayılı kararı ile Ege Linyitleri İşletmesi Müessesesi ve Garp Linyitleri İşletmesi Müessesesi Müdürlüklerinin tüzel kişiliği kaldırılmış ve işletmeye dönüştürülmüştür. Bu müesseselere ilişkin veriler TKİ mali tablolarına yansıtılmıştır.

✓ TP Petrol Dağıtım AŞ 04.04.2017 tarihinde özelleştirilmiş; 01.01.2017-04.04.2017 dönemini kapsayan Sayıştay Denetim Raporu hazırlanmış, veriler Genel Rapora dâhil edilmemiştir.

✓ ZKB Varlık Kiralama A.Ş. 08.09.2017 tarihinde kurulmuş, 08.09.2017-31.12.2017 dönemini kapsayan Sayıştay Denetim Raporu hazırlanmış, veriler Genel Rapora dâhil edilmemiştir.

✓ Şeker Kurumu Başkanlığı, 24.12.2017 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 696 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında KHK ile bu tarih itibariyle kapatılmış, 01.01.2017-24.12.2017 dönemini kapsayan Sayıştay Denetim Raporu hazırlanmış, veriler Genel Rapora dâhil edilmemiştir.

Hazine Müsteşarlığı Adına Alınan Tütünlerin Hesap ve İşlemleri Sayıştay tarafından denetlenmekte ve Sayıştay Denetim Raporu hazırlanmaktadır. Ancak veriler Genel Rapora dâhil edilmemiştir.

Raporun “Genel Çerçeve” bölümünde Sayıştay tarafından yürütülen kamu işletmeleri denetimi ile bu Raporun amacı, kapsamı, hazırlanma yöntemi ve içeriği hakkında bilgiye; “Kamu İşletmeleri Hakkında Genel Bilgi” bölümünde, kamu işletmeciliğinin tarihi gelişimi ile kamu işletmelerinin tasnifi hakkında bilgiye yer verilmiştir. Raporun “Kamu İşletmelerinin Faaliyetleri” bölümünde; istihdam, işletme çalışmaları, yatırımlar ve iştirakler başlıkları altında kamu işletmelerinin cari yıl faaliyetleri hakkında değerlendirmelerde bulunulmuştur.

2. KAMU İŞLETMELERİ HAKKINDA GENEL BİLGİ

2.1. Kamu İşletmeciliğinin Tarihi Gelişimi

Kamu işletmesi kavramı ülkeden ülkeye değişmekle birlikte, genel olarak kamusal kaynakları kullanmak suretiyle ekonomik alanda faaliyet gösteren kamu idarelerini ifade etmek üzere kullanılmaktadır.

Özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki kamu işletmelerinin kuruluş amaçları; ekonomik kalkınmayı sağlamak, tekelleri devlet eliyle işletmek, özel sektörün başaramayacağı veya giremediği işleri yapmak, ekonomiye yön vermek, özel sektöre öncülük etmek, gelir dağılımını düzenlemek vb. olarak sayılabilir.

KİT'lerin, sistemli bir şekilde kurulmaları ve geliştirilmeleri her ne kadar 1930'lu yıllardan sonra gerçekleştirilmiş ise de, Osmanlı döneminde de özellikle ordu ve diğer alanlardaki teknik ihtiyaçları karşılamak üzere bazı devlet işletmeleri bulunmaktadır. Cumhuriyet döneminde ise, 1923 yılında gerçekleştirilen İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararlar doğrultusunda, ülke kalkınmasının özel sektör eliyle gerçekleştirilmesine yönelik politikaların uygulanması benimsenirken, Osmanlı döneminden devreden tesislerin, devlet tarafından işletilmesi yoluna gidilmiştir.

Özel teşebbüs ve sanayinin desteklenmesi amacı ile ilk olarak 1925 yılında 633 sayılı Kanun ile Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası kurulmuştur. Banka'nın temel fonksiyonlarını yerine getirmede yetersiz kalması ve 1929 ekonomik buhranının ortaya çıkması, ekonomide devletçilik fikrinin ağırlık kazanmasına ve bu yönde yeni uygulamaların başlatılmasına neden olmuştur.

Devletçilik uygulamalarının ağır bastığı 1931-1950 döneminde, Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası'na bağlı tesisler, 1932 yılında 2058 sayılı Kanun'la kurulan Devlet Sanayi Ofisi'ne verilmiş, Bankacılık işlemleri de 1932 yılında 2064 sayılı Kanun'la kurulan Türkiye Sanayi Kredi Bankası'na devredilmiştir.

Devlet Sanayi Ofisi ve Türkiye Sanayi Kredi Bankasının kurulması, özel teşebbüs taraftarı çevrelerde büyük tepkiyle karşılanmış, bunun üzerine anılan bu iki kuruluş, birinci yılını doldurmadan mevcut yapıları içerisinde faaliyette bulunmalarının, milli sanayi

gelişmesine katkıda bulunmaktan çok özel sektörü caydırıcı etkisi olduğu gerekçesiyle kapatılmıştır.

Devlet Sanayi Ofisi ve Türkiye Sanayi Kredi Bankasının yerine “Alüminyum sanayi işleriyle ve bankacılık muameleleriyle iştigal etmek” üzere 1933 yılında 2262 sayılı Kanun ile Sümerbank kurulmuştur. Bu dönemde sanayinin geliştirilmesi için hazırlanan Birinci Beş Yıllık Sanayi Planında yer alan projelerin büyük bölümünü gerçekleştirme görevi de 1934 yılında 2580 sayılı Kanun’la Sümerbank’a verilmiştir.

Sümerbank’ın kuruluşunu takiben 1935 yılında 14.06.1935 tarihli ve 2805 sayılı Kanun’la, Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü’nce bulunan işletmeye elverişli madenlerin işlenmesini sağlamak ve Elektrik İşleri Etüt İdaresi’nce geliştirilecek enerji üretim ve dağıtım projelerini tesis etmek ve işletmek üzere Etibank kurulmuştur.

Bu dönemde yapılan düzenlemelerle, Sümerbank ve Etibank dışında, başkaca yeni kamu teşebbüsleri de kurulmuştur. Kamu İşletmelerinin gerek sayılarındaki artış, gerekse ekonomideki artan önemi sonucunda, bu kuruluşların ortak bir düzenlemeye tabi tutulmaları gereğinin ortaya çıkması üzerine; 17.06.1938 tarihinde 3460 sayılı, “Sermayesinin Tamamı Devlet Tarafından Verilmek Suretiyle Kurulan İktisadi Teşekküllerin Teşkilatıyla İdare ve Murakabeleri Hakkında Kanun” çıkarılarak, o tarihte sermayesinin tamamı devlete ait teşekküllerden Sümerbank, Etibank, T.C. Ziraat Bankası, Denizbank ve Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu bu Kanun’a tabi tutulmuştur.

3460 sayılı Kanun’la; KİT’leri, idari, mali ve teknik bakımdan sürekli denetlemek ve gözetlemekle görevli “Umumi Murakabe Heyeti” ve Umumi Murakabe Heyetinin raporlarını esas alarak yapacağı denetimler sonunda KİT’lerin ibra edilip edilmemesi konusunda karar almak üzere, Başbakanın başkanlığında yasama ve yürütme organı temsilcilerinden oluşan “Umumi Heyet” kurulmuş, Umumi Murakabe Heyeti daha sonra Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu adını almıştır. 2010 yılında 6085 sayılı Sayıştay Kanunu ile Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu tüzel kişiliği sona erdirilerek Sayıştay’a devredilmiştir.

18.01.1940 tarihli ve 3780 sayılı Milli Korunma Kanunu ile devletin ekonomideki ağırlığı daha da artmış, TBMM’de olan Kamu İşletmesi kurma yetkisinin olağanüstü hal durumunda Bakanlar Kurulunca da kullanılmasına imkân tanınmıştır.

Birinci Beş Yıllık Sanayi Planından sonra İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı da hazırlanmış olmakla birlikte, dünya savaşının ekonomik ve sosyal hayata yansıyan olumsuzlukları nedeniyle İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı uygulanamamıştır.

1950 yılında çok partili demokratik sisteme geçişle birlikte başlayan 1951-1960 döneminde; devletin ekonomideki payının küçültülmesi hedeflenmiş olmasına karşılık, bu hedef gerçekleştirilememiş, mevcut KİT'ler özel sektöre devredilemediği gibi, TCDD, PTT, Denizcilik Bankası TAŞ ve DMO iktisadi devlet teşekkülü haline dönüştürülmüş; TPAO, EBK, TDÇİ, SEKA ve T.C. Turizm Bankası gibi yeni teşekküller kurularak KİT'ler daha da yaygınlaştırılmıştır.

1961 Anayasası'nın 127'nci maddesinde, "Kamu iktisadi teşebbüsü" kavramı kullanılarak bu teşebbüslerin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce denetlenmesi ve bu denetimin kanunla düzenlenmesi öngörülmüştür.

Bu dönemde, karma ekonomi ilkesi benimsenmiş ve plan disiplini içinde bir kalkınma modeli izlenmiştir. KİT'lerin yeniden düzenlenmeleri ve etkinliklerinin sağlanmasına yönelik olarak, Plan hedefleri doğrultusunda "İktisadi Devlet Teşekkülleri Yeniden Düzenleme Komisyonu" kurulmuş; 1964 yılında 3460 sayılı Kanun'un yerine 440 sayılı İktisadi Devlet Teşekkülleri ve İştirakler Hakkında Kanun, İDT'lerin yatırım sorunlarını çözmek amacıyla 441 sayılı Devlet Yatırım Bankası Kanunu ve KİT'lerin denetimine ilişkin olarak 468 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun çıkarılmıştır.

1961 Anayasası'nın 127'nci maddesinde yer alan hüküm, 1982 Anayasasının "Kamu iktisadi teşebbüslerinin denetimi" başlığını taşıyan 165'inci maddesinde "*sermayesinin yarısından fazlası doğrudan doğruya veya dolaylı olarak devlete ait olan kamu kuruluş ve ortaklıklarının Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesi esasları kanunla düzenlenir.*" şeklinde ifade edilmiştir.

1983 yılında 440 sayılı Kanun'un yerine 60 sayılı KHK çıkarılmış, bu KHK aynı yıl 2929 sayılı Kanunla değiştirilmiş, bu Kanun da yedi ay sonra 1984 yılında yürürlükten kaldırılarak yerine 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında KHK yürürlüğe konulmuştur.

Anayasa gereği KİT'lerin TBMM tarafından denetlenmesine dair usul ve esaslar 1987 yılında çıkarılan 3346 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri ile Fonların Türkiye Büyük Millet Meclisince Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ile düzenlenmiştir.

1980 sonrasındaki dönemde; ekonomik istikrar tedbirleri ile KİT politikalarında köklü değişiklikler yapılmıştır. 1985-1989 yıllarında uygulanan Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında; kamu iktisadi teşebbüslerinin (KİT) kârlı ve verimli çalışmalarının esas olduğu, idari ve mali açılardan bağımsız çalışabilmelerini sağlayacak düzenlemelerin yapılması öngörülmüştür.

Kamunun ekonomideki payının azaltılması amacıyla 1980'li yıllardan itibaren başlatılan çalışmalarda; özelleştirmenin yasal alt yapısını oluşturmaya yönelik ilk hukuki düzenleme 1984 yılında çıkarılan 2983 sayılı Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanun ile yapılmıştır. 1986 yılında da 3291 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesi Hakkında Kanun çıkarılmıştır.

1990-1994 yıllarını kapsayan Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planında da; iktisadi etkinliğin artırılması ve sermayenin tabana yayılmasını sağlamak üzere başlatılan özelleştirme programının süratle gerçekleştirilmesi hedeflenmiş, bir yandan özelleştirme faaliyetleri sürdürülürken, diğer taraftan KİT'lerin kendilerine yeterli kaynak yaratarak daha kârlı ve verimli çalışmalarının sağlanması öngörülmüştür. Özelleştirme uygulamalarıyla ilgili olarak 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine Dair Kanun bu dönemde çıkarılmıştır.

2007-2013 dönemi için hazırlanan Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında; özelleştirmelerin de etkisiyle KİT sisteminin ekonomi içindeki payının önemli ölçüde azalması, KİT'lerin toplam brüt satış hasılatının GSYH'ye oranının 2006 yılındaki %9 seviyesinden 2013 yılında %3,3'e düşmesi, aynı dönemde KİT sisteminde yaratılan katma değer GSYH'ye oranının da %2'den %0,6'ya düşmesi hedeflenmiştir. Dokuzuncu Kalkınma Planı döneminde kamu, petro-kimya, tuz ve tütün sektörleri ile araç muayene istasyonları işletmeciliğinden tamamen çekilmiştir. Elektrik dağıtımı ve üretimi, doğal gaz dağıtımı, imalat sanayii, liman işletmeciliği, telekomünikasyon, bankacılık, denizyolu ve havayolu taşımacılığı alanlarında bir kısım özelleştirmeler gerçekleştirilmiştir.

2014-2018 dönemini kapsayan Onuncu Kalkınma Planı'nda; kamu sermayeli işletmelerin kamuya yük getirmeden, verimlilik ilkesi çerçevesinde faaliyet göstermeleri

amaçlanmış ve Plan dönemi sonunda özelleştirme programındaki kuruluşlar dâhil KİT'lerin ürettiği katma değerın GSYH içindeki payının yüzde 0,8 olarak gerçekleşmesi öngörülmüştür. Onuncu Kalkınma Planının uygulanması amacıyla orta vadeli programlar (OVP), yıllık programlar, kurumsal stratejik planları hazırlanmaktadır.

2015-2017 dönemini kapsayan orta vadeli program ile yıllık programlardaki KİT'lerle ilgili düzenleme ve hedeflere Raporun ilgili bölümünde yer verilmiştir.

2.2. Kamu İşletmelerinin Tasnifi

Rapor kapsamında kamu işletmeleri, tabi oldukları mevzuat, hukuki yapıları, nitelikleri ve işleyişleri dikkate alınarak, Kamu İktisadi Teşebbüsleri, Özelleştirme Kapsam ve Programındaki Kuruluşlar, Mali Kuruluşlar ve Diğer Kuruluşlar olarak tasnif edilmiştir. Raporun konusunu teşkil eden ve belirtilen tasnif doğrultusunda hazırlanan kamu işletmeleri listesi Ek'te yer almaktadır.

Raporda, kamu işletmeleri aşağıdaki şekilde tasnif edilmiştir:

Kamu İktisadi Teşebbüsleri: 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye tabi olan iktisadi devlet teşekkülleri (İDT) ile kamu iktisadi kuruluşlarını (KİK) ve bunların müesseseleri, bağlı ortaklıkları ve iştirakleri kamu iktisadi teşebbüsü olarak tasnif edilmiştir. T. Elektromekanik Sanayi A.Ş. Genel Müdürlüğü Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun aldığı 17.04.2017 tarihli ve 2017/11 sayılı kararı, T. Elektrik Dağıtım A.Ş. (TEDAŞ) Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun 2017/12 sayılı kararı ile özelleştirme kapsam ve programından çıkarılmıştır. Bu iki kuruluş 2015-2016 verilerinde özelleştirme kapsam ve programındaki kuruluşlar, 2017 verilerinde KİT'ler arasında yer almıştır.

2017 yılında, 17 adet İDT ile bunlara bağlı 7 adet müessese ve 4 adet bağlı ortaklık ve 2 adet KİK olmak üzere toplam 30 adet KİT Sayıştay tarafından denetlenmiştir.

Özelleştirme Kapsam ve Programındaki Kuruluşlar: 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun kapsamında, özelleştirme çalışmalarına konu olan kamu işletmeleri özelleştirme kapsam ve programındaki kuruluşlar olarak tasnif edilmiştir.

4046 sayılı Kanun'a göre, özelleştirme programına alınan kuruluşlar, sermayelerindeki kamu payı % 50'nin altına düşünceye kadar Sayıştay tarafından denetlenmektedir. Ayrıca bu Kanun'a tabi kamu işletmelerinin özel hukuk hükümlerine tabi olacağı ancak özelleştirme

uygulamalarıyla ilgili olarak 233 sayılı KHK'ya tabi olmayacakları düzenlenmiştir. 2017 yılında T. Elektromekanik Sanayi A.Ş. Genel Müdürlüğü ile T. Elektrik Dağıtım A.Ş. (TEDAŞ) özelleştirme kapsam ve programından çıkarılmıştır.

2017 yılında özelleştirme kapsam ve programında olan 7 adet kamu işletmesi Sayıştay tarafından denetlenmiştir.

Mali Kuruluşlar: Bankacılık ve sigortacılık faaliyetleriyle işigal eden kuruluşlar ile diğer mali kuruluşlardan oluşmaktadır.

Sayıştay denetimine tabi mali kuruluşlardan; TC. Ziraat Bankası, T. Halk Bankası ve T. Emlak Bankası 4603 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası, Türkiye Halk Bankası Anonim Şirketi ve Türkiye Emlak Bankası Anonim Şirketi Hakkında Kanun kapsamında faaliyet gösterirken; Türkiye İhracat Kredi Bankası (Eximbank), Türkiye Kalkınma Bankası ve İlbank kendi kuruluş kanunlarına göre faaliyet göstermektedirler.

4603 sayılı Kanun'da, bankaların yeniden yapılandırma işlemlerini takiben hisse satış işlemleri için 4046 sayılı Kanun hükümlerine göre özelleştirme kapsam ve programına alınması öngörülmektedir. Nitekim, Türkiye Halk Bankası bu hükme istinaden özelleştirme portföyünde yer almaktadır. Ancak, Sayıştay denetimine tabi mali kuruluşların bütün olarak değerlendirilebilmesi açısından Türkiye Halk Bankası'na özelleştirme kapsamındaki kuruluşlar içinde değil, mali kuruluşlar içinde yer verilmiştir. T. Emlak Bankası AŞ. 27.05.2017 tarihli ve 30078 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 7020 sayılı Kanun ile tasfiye hâlinde çıkmıştır.

Mali kuruluşlar yukarıda belirtilen bankalar ve bunların mali nitelikteki bağlı ortaklıkları olmak üzere toplam 24 adet kuruluşu kapsamaktadır.

✓ **Diğer kuruluşlar:** Kendi kuruluş kanunları kapsamında düzenlemelere tabi olan ve yukarıdaki gruplandırmalara girmeyen Sayıştay denetimine tabi diğer kamu işletmelerini ifade etmekte olup 13 adet kuruluştan oluşmaktadır.

3. KAMU İŞLETMELERİNİN FAALİYETLERİ

3.1. Kamu İşletmeleri Faaliyetlerine İlişkin Hedef ve Politikalar

Kamu işletmeleri ile ilgili hedef ve politikalara kalkınma planları ile yıllık programlarda yer verilmekte olup; ayrıca kamu işletmelerinin faaliyetlerine ilişkin Bakanlar Kurulu kararı ile çıkarılan Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Bağlı Ortaklıkların Genel Yatırım ve Finansman

Programı ile çeşitli düzenlemeler yapılmaktadır. 2014-2018 yıllarını kapsayan Onuncu Kalkınma Planı, 2015-2017 yıllarını kapsayan Orta Vadeli Program incelendiğinde kamu işletmeleri ile ilgili olarak;

- ✓ KİT'lerin kârlılık, verimlilik ve kurumsal yönetim ilkelerine uygun olarak işletilmesi,
- ✓ KİT'lerde; yetkilendirmeyi, hesap verebilirliği, şeffaflığı, karar alma süreçlerinde etkinliği ve performansa dayalı yönetimi esas alan stratejik yönetim anlayışının yaygınlaştırılması,
- ✓ KİT'lerde etkili iç denetim ve iç kontrol mekanizmasının kurulması ve iç denetim birimlerinin etkin hale getirilmesi, dış denetim süreçlerinin, hesap verebilirlik anlayışı çerçevesinde etkinleştirilmesi,
- ✓ KİT'lerin, istikrarlı yüksek büyümeye katkı sağlamak amacıyla teknolojik altyapılarını ve Ar-Ge faaliyetlerini geliştirerek katma değeri yüksek ürünlere yoğunlaşması, yerli enerji kaynaklarından faydalanması ve ihracata yönelik yeni fırsatların değerlendirilmesi

temel hedef ve politika olarak belirlenmiştir.

Bu temel hedef ve politikaların yanı sıra her yıl Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Bağlı Ortaklıkları Genel Yatırım ve Finansman Programı ile kamu işletmelerinin yıllık çalışmalarını yürütürken uyacakları esaslar, mal ve hizmet tedarik ve üretim faaliyetlerine, borç ödemeleri ve alacaklarına, istihdama ilişkin hükümler, uygulanacak fiyatlara ilişkin esaslar belirlenmektedir.

3.2. Kamu İşletmelerine İlişkin Genel Bilgiler ve Değerlendirme

2015-2017 yılı kamu işletmelerine ilişkin başlıca bilgilere aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 1 : Kamu İşletmelerine İlişkin Başlıca Bilgiler

Toplu Bilgiler	Ölçü	2015	2016	2017	Değişim	Artış veya Azalış (%)
Esas sermaye	Bin TL	117.705.242	184.800.101	213.840.828	29.040.727	15,7
Ödenmiş sermaye	Bin TL	146.288.221	163.030.420	183.065.648	20.035.228	12,3
Varlıklar Toplamı	Bin TL	976.569.890	1.186.333.555	1.468.168.147	281.834.592	23,8
Öz kaynaklar	Bin TL	234.632.039	275.758.690	316.956.215	41.197.525	14,9
Yabancı kaynaklar	Bin TL	741.937.851	910.574.865	1.151.211.932	240.637.067	26,4
Yatırım harcamaları (nakdi)	Bin TL	11.172.385	10.903.449	15.883.069	4.979.620	45,7
Tüm alımlar tutarı	Bin TL	83.843.404	66.123.928	87.304.121	21.180.193	32,0
Net satışlar	Bin TL	123.301.490	107.510.235	121.427.925	13.917.690	12,9
Net faiz geliri/gideri (Banka)	Bin TL	23.618.154	30.371.048	36.540.263	6.169.215	20,3
Teknik Bölüm dengesi (Sigorta)	Bin TL	305.714	452.662	807.744	355.082	78,4
Esas Faaliyet Kâın/Zararı (Diğer Mali Kuruluşlar)	Bin TL	333.791	286.091	799.200	513.109	179,4
Personel sayısı	Kişi	213.027	210.926	206.742	(4.184)	(2,0)
Personel giderleri	Bin TL	17.103.771	18.913.025	20.503.528	1.590.503	8,4
Dönem karı	Bin TL	25.711.533	44.412.738	42.234.176	(2.178.562)	(4,9)
Dönem zararı	Bin TL	(4.004.231)	(3.891.814)	(5.796.033)	(1.904.219)	48,9

2016 yılında 25 kamu işletmesinde sermaye artırımı yapılmıştır. 2017 yılında ise Çay-Kur, TCDD, TPAO, TTK, TTK Amasra, TTK Armutçuk, TTK Karadon, TTK Kozlu, TTK Üzülmez, İller Bankası, Ziraat Bankası, Kalkınma Bankası, Ziraat Katılım Bankası, Eximbank, Halk Portföy, Halk Sigorta, Halk Hayat, Halk GYO, Halk Faktoring, Bileşim, PTT, TÜRKSAT olmak üzere 22 kamu işletmesinde sermaye artırımı yapılmıştır.

2015 yılsonu itibarıyla, 235 milyar TL'si öz kaynak, 742 milyar TL'si yabancı kaynak olmak üzere toplam 977 milyar TL kaynak kullanan kamu işletmeleri, 2017 yılsonu itibarıyla 317 milyar TL'si öz kaynak, 1.151 milyar TL'si de yabancı kaynak olmak üzere toplam 1.468 milyar TL kaynak kullanmıştır. 2015-2017 dönemindeki öz kaynaklar %35 oranında artarken, yabancı kaynaklar %55 oranında artmış ve toplam kaynak artış oranı %50 olarak gerçekleşmiştir.

2017 yılsonu itibarıyla toplam varlıkların %80'i oranında 1.170 milyar TL'si, öz kaynakların %39'u oranında 124 milyar TL'si, yabancı kaynakların %91'i oranında 1.046 milyar TL'si mali kuruluşlara aittir.

Tabloda yer alan yatırım harcamaları (nakdi), raporun 'Yatırımlar' bölümünde, personel ile ilgili veriler 'İstihdam' bölümünde, gelir ve kâr verileri 'İşletme Sonuçları' bölümünde ayrıntılı incelenmiştir.

3.3. İstihdam

KİT'lerle ilgili olarak çıkarılan 233 sayılı KHK'da KİT personel rejiminin ayrı bir kanunla düzenlenmesi öngörülmüştür. 233 sayılı KHK'nın personele ilişkin hükümlerinde önemli düzenlemeler yapan 399 sayılı KHK'nın 3 üncü maddesinin (a) bendinde istihdam şekilleri; memur, sözleşmeli personel ve işçiler olarak belirlenmiştir. Aynı maddenin (b) bendinde; *"Teşebbüs ve bağlı ortaklıkların genel idare esaslarına göre yürütülmesi gereken asli ve sürekli görevleri; genel müdür, genel müdür yardımcısı, teftiş kurulu başkanı, kurul ve daire başkanları, müessese, bölge, fabrika, işletme ve şube müdürleri, müfettiş ve müfettiş yardımcıları ile ekli 1 sayılı cetvelde kadro unvanları gösterilen diğer personel eliyle gördürülür. Bunlar hakkında bu Kanun Hükümünde Kararnamede belirtilen hükümler dışında 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu hükümleri uygulanır."* hükmü yer almış ve memurlarca yürütülecek görevler ve memurların kadro unvanları belirlenmiştir. 3 üncü maddenin (e) bendinde de, işçilerin bu KHK'ya tabi olmadığı belirtilmiştir.

KİT’lerde işçi personelin istihdamı; 4857 sayılı İş Kanunu ile 1475 sayılı İş Kanunu’nun 14 üncü maddesi hükümlerine göre yürütülmekte olup, ücret ve diğer hakları ile ilgili olarak 2012 yılında yürürlüğe giren 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu, 2006 yılında yürürlüğe giren 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile toplu iş sözleşmesi ve personel yönetmelikleri hükümleri uygulanmaktadır.

4046 sayılı Kanun kapsamında özelleştirme programına alınan kuruluşların personeli programa alınma tarihindeki statülerini korumakta ve özelleşmenin gerçekleştiği tarihe kadar buldukları statülerde çalışmaya devam etmektedirler.

4603 sayılı Kanun’a tabi kamu bankaları 233 ve 399 sayılı KHK’ların kapsamından çıkarılmış olmakla birlikte, Kanun’un 2 inci maddesinin üçüncü bendinde “*Bankaların bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte mevcut personeli hakkında aylık, özlük ve emeklilikleri yönünden tabi oldukları mevzuatın uygulanmasına devam olunur. Bunlardan uygun görülenler istekleri halinde, emeklilik statüleri devam etmek üzere özel hukuk hükümlerine göre çalıştırılabilir.*” hükmü bulunmaktadır. Ayrıca 4603 sayılı Kanun’a göre bu bankalarda özel hukuk hükümlerine göre çalıştırılacak personelin sayısı, unvanı, ücret ve sair mali haklarının tespitinde genel kurullar yetkili olup, genel kurullar bu yetkilerini yönetim kurullarına devretmektedirler. 2017 yılında tümü 4857 sayılı İş Kanunu hükümlerine göre istihdam edilen Ziraat Bankası’nda 24.554, Halk Bankası’nda 17.851 ve Emlak Bankası’nda 34 kişi çalışmaktadır.

Diğer kuruluşlar kapsamında olan kuruluşlardan kendi kuruluş kanunu bulunanlarda istihdam edilen personelin hangi statüde çalıştırılacağı kanunlarında belirlenmiştir. Bu kuruluşlardan; AOÇ faaliyetlerini 657 sayılı Kanun kapsamında istihdam edilen memurlar, 4857 sayılı Kanun kapsamında istihdam edilen işçiler ve istisnai hallerde de sözleşmeli statüde istihdam edilen personel ile yürütmektedir. TRT’de çalışan personelin tamamı sözleşmeli statüde, Vakıflar Bankası personeli 4857 sayılı İş Kanunu kapsamındadır. MPI ve Şeker Kurumunda çalışanların tamamı memur statüsünde iken, TOKİ’de çalışanlar memur ve sözleşmeli personel statüsünde istihdam edilmiştir.

Belirtilen kuruluşlar dışındaki diğer kuruluşlarda ise genellikle 4857 sayılı İş Kanunu’na tabi işçi personel istihdam edilmektedir.

Kamu işletmelerinde 2015-2017 yıllarında çalışan personelin yılsonu sayıları ile personel giderleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2 : Personel Sayısı ve Personel Giderleri

Personel Türleri	Personel Sayısı (Kişi)				Personel Giderleri (Bin TL)				
	2015	2016	2017	Değişim Toplam	2015	2016	2017	Değişim Tutar	Yüzde (%)
1- Kamu İktisadi Teşebbüsleri									
a)Yönetim Kurulu üyeleri ve denetçiler					3.345	2.779	2.786	7	0,3
b) Memurlar	4.021	3.880	3.763	(117)	311.845	346.531	382.838	36.307	10,5
c) Sözleşmeliler	43.954	43.256	43.011	(245)	2.749.167	3.121.179	3.434.167	312.988	10,0
d) İşçiler	50.636	50.555	49.875	(680)	5.277.070	5.437.254	5.928.724	491.470	9,0
Toplam (1)	98.611	97.691	96.649	(1.042)	8.370.207	8.942.842	9.618.329	675.487	7,6
2- Özelleştirme Kapsam ve Programındaki Kuruluşlar									
a)Yönetim Kurulu üyeleri ve denetçiler					2.033	1.775	2.007	232	13,1
b) Memurlar	393	399	262	(137)	30.457	32.858	20.805	(12.053)	(36,7)
c) Sözleşmeliler	2.388	2.252	1.424	(828)	145.045	156.901	102.829	(54.072)	(34,5)
d) İşçiler	10.241	9.932	7.458	(2.474)	864.546	926.353	610.572	(315.781)	(34,1)
Toplam (2)	13.022	12.583	9.144	(3.439)	1.013.301	1.082.788	866.399	(216.389)	(20,0)
3- Mali Kuruluşlar									
a)Yönetim Kurulu üyeleri ve denetçiler					14.704	16.429	17.899	1.470	8,9
b) Memurlar	4	3	3		-	-	-	-	-
c) Sözleşmeliler	3.011	2.927	2.802	(125)	275.897	307.853	330.217	22.364	7,3
d) İşçiler	60.657	60.646	61.866	1.220	5.092.079	5.816.636	6.683.840	867.204	14,9
Toplam (3)	63.672	63.576	64.671	1.095	5.382.680	6.140.918	7.031.956	891.038	14,5
4- Diğer Kuruluşlar									
a)Yönetim Kurulu üyeleri ve denetçiler					2.861	3.233	3.436	203	6,3
b) Memurlar	968	849	730	(119)	68.309	65.448	68.976	3.528	5,4
c) Sözleşmeliler	34.189	33.794	33.035	(759)	1.964.282	2.281.429	2.549.305	267.876	11,7
d) İşçiler	2.565	2.433	2.513	80	302.131	396.367	365.127	(31.240)	(7,9)
Toplam (4)	37.722	37.076	36.278	(798)	2.337.583	2.746.477	2.986.844	240.367	8,8
Kamu İşletmeleri Toplamı									
a)Yönetim Kurulu üyeleri ve denetçiler					22.943	24.216	26.128	1.912	7,9
b) Memurlar	5.386	5.131	4.758	(373)	410.611	444.837	472.619	27.782	6,2
c) Sözleşmeliler	83.542	82.229	80.272	(1.957)	5.134.391	5.867.362	6.416.518	549.156	9,4
d) İşçiler	124.099	123.566	121.712	(1.854)	11.535.826	12.576.610	13.588.263	1.011.653	8,0
GENEL TOPLAM (1+2+3+4)	213.027	210.926	206.742	(4.184)	17.103.771	18.913.025	20.503.528	1.590.503	8,4

Kamu işletmelerinde istihdam edilen personel sayısı 2015 yılında 213.027 kişiden 2017 yılsonunda 206.742 kişiye gerilemiştir. Diğer yandan personele yapılan harcamalar 17,1 milyar TL'den 20,5 milyar TL'ye yükselmiştir. Personel sayısı mali kuruluşlar dışında tüm gruplarda azalırken; personel harcamaları özelleştirme kapsamındaki kuruluşlar dışında tüm gruplarda artmıştır.

2017 yılsonu itibarıyla KİT toplam personel sayısı önceki yıla göre %1,1 oranında azalarak 96.649 kişiye düşmüştür. Personel sayısının azalmasında, emeklilik vb. nedenlerle ayrılmaların yanında, emeklilik veya diğer şekillerde kuruluşlardan ayrılan personelin yerine yeni personel alınmasına getirilen kısıtlamalar etkili olmaktadır. Personel azalması nedeniyle ortaya çıkan personel ihtiyacı hizmet alımı suretiyle yüklenici işçileriyle karşılanmaktadır.

Özelleştirme kapsam ve programındaki kuruluşlarda; 2017 yılında görülen personel sayısındaki azalış büyük oranda TEMSAN ve TEDAŞ'ın özelleştirme kapsam ve programından çıkarılmasından kaynaklanmıştır.

TÜİK verilerine göre 2017 yılında toplam istihdam 28.189 bin kişi olarak gerçekleşmiş, kamu işletmelerinin istihdama katkısı %0,7 seviyesindedir.

3.4. İşletme Çalışmaları

3.4.1. Alımlar

KİT'ler, 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'nun 2/b maddesi ile Kamu İhale Kanunu kapsamı içinde yer almaktadır. 4603 sayılı Kanuna tabi bankaların sadece yapım işleri kanun kapsamında bulunmaktadır. 13.02.2011 tarih 6111 sayılı Kanun ile bu bankaların doğrudan veya dolaylı olarak birlikte ya da ayrı ayrı sermayesinin yarısından fazlasına sahip buldukları şirketlerin yapım ihaleleri dışındaki mal ve hizmet alımları, Kamu İhale Kanunu'nun kapsamı dışına çıkarılmıştır.

Kamu İhale Kanunu'nun 2 inci maddesinin son fıkrasında; enerji, su, ulaştırma ve telekomünikasyon sektörlerinde faaliyet gösteren teşebbüs, işletme ve şirketlerin bu Kanun kapsamı dışında olduğu belirtilirken, geçici 4 üncü maddesinde bu kuruluşların kendi kanunları yürürlüğe girinceye kadar 4734 sayılı Kanuna tabi olacakları belirtilmiştir. Ancak, söz konusu kanuni düzenleme yapılmamıştır.

Kamu İhale Kanunu'ndan istisna tutulan mal ve hizmetler, Kanun'un 3 üncü maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu maddenin (g) fıkrasına göre; KİT'ler ile sermayesinin yarısından fazlasına sahip buldukları her çeşit kuruluş, müessese, birlik, işletme ve şirketlerin; doğrudan mal ve hizmet üretimine veya ana faaliyetlerine yönelik ihtiyaçlarının temini için yapacakları, yaklaşık maliyeti ve sözleşme bedeli 2017 yılı için 8.980.120 TL'yi aşmayan mal veya hizmet alımları istisna kapsamındadır. İstisna kapsamındaki mal ve hizmetler, kanunun geçici 4 üncü maddesi kapsamında, ilgili kuruluşların talebi üzerine Kamu İhale Kurumu tarafından belirlenmektedir. Kamu işletmeleri ile doğrudan ilgili diğer istisnalar aşağıda sayılmıştır:

- ✓ Boru Hatları ile Petrol Taşıma A.Ş. (BOTAS) tarafından ithalat yoluyla yapılacak spot sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) alımları,
- ✓ Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Genel Müdürlüğünün her türlü program, haber, yapım ve yayınlarla ilgili olarak Anadolu Ajansı Türk Anonim Şirketinden yapacağı mal ve hizmet alımları
- ✓ Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının bağlı, ilgili veya ilişkili kurum veya kuruluşlarının, faaliyetleri ile ilgili olarak birbirlerinden veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarından karşılanan enerji, yakıt, mal, hizmet, danışmanlık alımları ve büyük onarım işleri, TETAŞ tarafından tedarik amaçlı yapılacak elektrik enerjisi alımları,
- ✓ Fakir ailelere kömür yardımı yapılmasına ilişkin Bakanlar Kurulu kararnamele kapsamında; işleticisi kim olursa olsun, Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu Genel Müdürlüğünün kendisine veya bağlı ortaklık veya iştiraklerine ait olan kömür sahalarından yapacağı mal ve hizmet alımları,
- ✓ Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü ile Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları Taşımacılık Anonim Şirketinin, Türkiye Demiryolu Makinaları Sanayii Anonim Şirketi, Türkiye Lokomotif ve Motor Sanayii Anonim Şirketi ve Türkiye Vagon Sanayii Anonim Şirketinden yapacağı mal veya hizmet alımları.

Ayrıca; 09.05.2013 tarihli ve 6475 sayılı Posta Hizmetleri Kanunu'nun 31 inci maddesi ile 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'nun 3 üncü maddesinde belirtilen parasal limitin "*Posta ve Telgraf Teşkilatı Anonim Şirketinin anılan bent kapsamındaki mal ve hizmet alımları*" için uygulanmayacağı hükmü getirilmiştir. Gerçekleştirilen değişiklik ile PTT'nin, ana faaliyetlerine yönelik alımları, tutarı ne olursa olsun Kamu İhale Kanunu kapsamı dışında bırakılmıştır.

Kanun'un yayımlandığı 2002 yılında 6 bent olarak düzenlenen istisnalar, ilgili maddede yapılan değişikliklerle 2017 yılsonu itibarıyla 22 bent olmuş ve istisnaların kapsamı genişletilmiştir.

Kamu işletmelerinin 2015-2017 yılları itibarıyla mal ve hizmet alımları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3 : Alımlar**(Bin TL)**

Alımların Türleri	2015	2016	2017			Yıllık Değişim	
			İç Alım	Dış Alım	Toplam	Tutar	Yüzde (%)
1-Kamu İktisadi Teşebbüsleri							
a) İlk madde ve malz. alımları	8.970.220	6.868.155	8.445.409	1.451.072	9.896.481	3.028.326	44,1
b) Ticari mal alımları	64.829.292	47.179.969	28.134.534	36.941.524	65.076.058	17.896.089	37,9
c) Hizmet alımları	2.130.791	2.753.119	3.332.389	0	3.332.389	579.270	21,0
Toplam (1)	75.930.303	56.801.243	39.912.332	38.392.596	78.304.928	21.503.685	37,9
2-Özelleştirme Kapsam ve Programındaki Kuruluşlar							
a) İlk madde ve malz.alımları	2.481.670	3.240.554	3.770.770	-	3.770.770	530.216	16,4
b) Ticari mal alımları	2.350.432	2.413.370	277	-	277	(2.413.093)	(100,0)
c) Hizmet alımları	274.204	383.880	90.851	-	90.851	(293.029)	(76,3)
Toplam (2)	5.106.306	6.037.804	3.861.898	-	3.861.898	(2.175.906)	(36,0)
3-Mali Kuruluşlar							
a) İlk madde ve malz. alımları	280.361	292.183	376.404	5.617	382.021	89.838	30,7
b) Ticari mal alımları	-	-	-	-	-	-	-
c) Hizmet alımları	1.355.072	1.606.389	1.997.914	-	1.997.914	391.525	24,4
Toplam (3)	1.635.433	1.898.572	2.374.318	5.617	2.379.935	481.363	25,4
4-Diğer Kuruluşlar							
a) İlk madde ve malzeme alımları	204.493	140.095	166.080	75	166.155	26.060	18,6
b) Ticari mal alımları	306	54.259	228.531	-	228.531	174.272	321,2
c) Hizmet alımları	966.563	1.191.955	2.362.674	-	2.362.674	1.170.719	98,2
Toplam (4)	1.171.362	1.386.309	2.757.285	75	2.757.360	1.371.051	98,9
Kamu İşletmeleri Toplamı							
a) İlk madde ve malz. Alımları	11.936.744	10.540.987	12.758.663	1.456.764	14.215.427	3.674.440	34,9
b) Ticari mal alımları	67.180.030	49.647.598	28.363.342	36.941.524	65.304.866	15.657.268	31,5
c) Hizmet alımları	4.726.630	5.935.343	7.783.828	-	7.783.828	1.848.485	31,1
GENEL TOPLAM(1+2+3+4)	83.843.404	66.123.928	48.905.833	38.398.288	87.304.121	21.180.193	32,0

2017 yılında kamu işletmelerinin tüm alımları, önceki yıla göre %32 oranında 21.2 milyar TL artarak 87,3 milyar TL'ye ulaşmıştır. Artış büyük ölçüde hava koşulları sebebiyle,

BOTAŞ'ın doğalgaz ve LNG ithalatının artmasından kaynaklanmıştır. Doğalgaz ile LNG alımları 2016 yılında 19,4 milyar TL'den 2017 yılında 33,9 milyar TL'ye ulaşmıştır.

Kamu işletmelerinde alımlara gruplar itibarıyla bakıldığında özelleştirme kapsam ve programında olan kuruluşlar hariç tüm gruplarda artış görülmektedir. Özelleştirme kapsam ve programında olan kuruluşların alımlarındaki azalış Türkiye Petrol Dağıtım A.Ş.'nin 2017 yılında özelleştirilmesinden kaynaklanmıştır.

3.4.2. İşletme Sonuçları

KİT'ler, Özelleştirme kapsam ve programındaki kuruluşlar ve diğer kuruluşların dönem sonuçları Tablo 4, bankaların dönem sonuçları Tablo 5, sigorta şirketleri dönem sonuçları Tablo 6 ve diğer mali kuruluşların dönem sonuçları Tablo 7 de gösterilmiştir.

Tablo 4 : Kamu İşletmeleri Dönem Sonuçları (*)

(Bin TL)

Gelir ve Gider Kalemleri	2015	2016	2017	Yıllık Değişim	
				Tutar	Yüzde (%)
A-Brüt satışlar	126.204.343	110.960.572	125.190.291	14.229.719	12,8
B-Satış indirimleri (-)	2.701.569	3.267.811	3.508.582	240.771	7,4
C-Net satışlar	123.502.774	107.692.761	121.681.709	13.988.948	13,0
D-Satışların maliyeti(-)	109.208.827	83.772.090	106.831.454	23.059.364	27,5
BRÜT SATIŞ KÂRI VEYA ZARARI	14.293.947	23.920.671	14.850.255	(9.070.416)	(37,9)
E-Faaliyet giderleri (-)	6.933.835	7.016.622	8.081.883	1.065.261	15,2
FAALİYET KÂRI VEYA ZARARI	7.360.112	16.904.049	6.768.372	(10.135.677)	(60,0)
F-Diğer faaliyetlerden olağan gelir ve kârlar	12.897.355	13.996.795	12.555.908	(1.440.887)	(10,3)
G-Diğer faaliyetlerden olağan gider ve zararlar (-)	8.809.978	8.242.527	10.077.169	1.834.642	22,3
H-Finansman giderleri (-)	1.143.353	1.016.146	1.549.345	533.199	52,5
OLAĞAN KÂR VEYA ZARAR	10.304.136	21.642.171	7.697.766	(13.944.405)	(64,4)
I-Olağan dışı gelir ve kârlar	1.362.187	6.128.215	9.291.357	3.163.142	51,6
J-Olağandışı gider ve zararlar (-)	4.169.815	5.325.833	3.346.533	(1.979.300)	(37,2)
DÖNEM KÂRI VEYA ZARARI (-)	7.496.508	22.444.553	13.642.590	(8.801.963)	(39,2)
K-Dönem kârı vergi ve diğer yasal yükümlülük karşılıkları (-)	1.324.198	4.050.391	2.590.747	(1.459.644)	(36,0)
DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI (-)	6.172.310	18.394.162	11.051.843	(7.342.319)	(39,9)

(*)Mali kuruluşlar hariç

Tablo 5 : Bankalar Dönem Sonuçları**(Bin TL)**

Gelir ve Gider Kalemleri	2015	2016	2017	Yıllık Değişim	
				Tutar	%
I- Faiz Gelirleri	51.820.594	64.321.274	85.106.086	20.784.812	32,3
II- Faiz Giderleri	28.202.440	33.950.226	48.565.823	14.615.597	43,1
III- Net Faiz Geliri/Gideri (I-II)	23.618.154	30.371.048	36.540.263	6.169.215	20,3
IV- Net Ücret Ve Komisyon Gelirleri/Giderleri	3.452.285	4.059.736	5.625.034	1.565.298	38,6
V- Temettü Gelirleri	464.241	618.684	645.602	26.918	4,4
VI- Ticari Kâr / Zarar (Net)	(349.422)	246.397	(868.428)	(1.114.825)	(452,5)
VII- Diğer Faaliyet Gelirleri/Giderleri	3.574.572	3.643.345	4.317.355	674.010	18,5
VIII- Faaliyet Gelirleri/Giderleri Toplamı	30.759.830	38.939.210	46.259.826	7.320.616	18,8
IX- Kredi Ve Diğer Alacaklar Değer Düşüş Karşılığı (-)	4.326.725	7.871.895	8.839.056	967.161	12,3
X- Diğer Faaliyet Giderleri (-)	13.024.474	13.928.873	16.614.346	2.685.473	19,3
XI- Net Faaliyet Kârı/Zararı (VIII-IX-X)	13.408.631	17.138.442	20.806.424	3.667.982	21,4
XII- Birleşme İşlemi Sonrasında Gelir Olarak Kaydedilen Fazlalık Tutarı	-	-	-	-	-
XIII- Öz Kaynak Yöntemi Uygulanan Ortaklıklardan Kâr/Zarar	-	-	-	-	-
XIV- Net Parasal Pozisyon Kârı/Zararı	-	-	-	-	-
XV- Sürdürülen Faaliyetler Vergi Öncesi K/Z	13.408.631	17.138.442	20.806.424	3.667.982	21,4
XVI- Sürdürülen Faaliyetler Vergi Karşılığı (±)	(2.740.085)	(3.834.271)	(4.606.976)	(772.705)	20,2
XVII- Sürdürülen Faaliyetler Dönem Net K/Z	10.668.546	13.304.171	16.199.448	2.895.277	21,8
XVIII- Durdurulan Faaliyetlerden Gelirler	-	-	-	-	-
XIX- Durdurulan Faaliyetlerden Giderler (-)	-	-	-	-	-
XX- Durdurulan Faaliyetler Vergi Öncesi K/Z	-	-	-	-	-
XXI- Durdurulan Faaliyetler Vergi Karşılığı (±)	-	-	-	-	-
XXII- Durdurulan Faal. Dönem Net K/Z	-	-	-	-	-
XXIII- Net Dönem Kârı/Zararı (XVII+XXII)	10.668.546	13.304.171	16.199.448	2.895.277	21,8

Tablo 6 : Sigorta Şirketleri Dönem Sonuçları**(Bin TL)**

Gelir ve Gider kalemleri	2015	2016	2017	Yıllık Değişim	
				Tutar	%
Teknik Gelir	1.872.974	2.797.975	3.665.534	867.559	31,0
Teknik Gider (-)	1.567.260	2.345.313	2.857.790	512.477	21,9
Teknik Bölüm dengesi	305.714	452.662	807.744	355.082	78,4
Yatırım gelirleri	273.594	324.247	514.052	189.805	58,5
Yatırım Giderleri (-)	(88.131)	(97.108)	(146.685)	(49.577)	51,1
Diğer Gelir/gider farkı	(15.893)	(602)	(6.890)	(6.288)	1.044,5
Brüt Dönem Karı/Zararı (Vergi Öncesi)	475.284	679.199	1.168.221	489.022	72,0
Vergi ve Diğer Yükümlülükler (-)	94.591	142.035	243.723	101.688	71,6
Dönem Net Karı/Zararı	380.693	537.164	924.498	387.334	72,1

Tablo 7 : Diğer Mali Kuruluşlar Dönem Sonuçları**(Bin TL)**

Gelir ve Gider Kalemleri	2015	2016	2017	Yıllık Değişim	
				Tutar	%
Brüt Kâr/Zarar	352.005	369.321	543.029	173.708	47,0
Esas Faaliyetlerden Gelirler	160.320	94.869	428.265	333.396	351,4
Esas Faaliyetlerden Giderleri (-)	178.534	178.099	172.094	(6.005)	(3,4)
Esas Faaliyet Kârı/Zararı	333.791	286.091	799.200	513.109	179,4
Diğer Gelirler	1.545.474	1.348.079	2.317.577	969.498	71,9
Diğer Giderler (-)	1.552.386	1.375.440	2.295.869	920.429	66,9
Sürdürülen faaliyetler vergi öncesi kârı/zararı	326.879	258.730	820.908	562.178	217,3
Sürdürülen faaliyetler vergi gideri/geliri (-)	26.452	37.377	73.727	36.350	97,3
Sürdürülen faaliyetler dönem kârı/zararı	300.427	221.353	747.181	525.828	237,6
Durdurulan Faaliyetler vergi öncesi kârı/zararı	-	-	-	-	-
Durdurulan faaliyetler vergi gideri/geliri	-	-	-	-	-
Durdurulan faaliyetler dönem kârı/zararı	-	-	-	-	-
Dönem kârı/zararı (net)	300.427	221.353	747.181	525.828	237,6

Kamu işletmelerinin (Mali kuruluşlar hariç) net satışları 2016 yılında önemli oranda düşmüş 2017 yılında ise bir önceki yıla göre %12,9 oranında artarak 121,4 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. 2016 yılındaki düşüş BOTAŞ ve TEİAŞ satışlarındaki düşüşten kaynaklanmıştır. BOTAŞ'ın net satışları 2015 yılında 37 milyar TL iken; 2016 yılında 29,7 milyar TL, 2017 yılında ise 33,5 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. TEİAŞ ise 2015 yılında 20 milyar TL satış yaparken; 2016 yılında 6,6 milyar TL, 2017 yılında ise 7,8 milyar TL satış yapmıştır.

Kamu işletmelerinin (Mali kuruluşlar hariç) dönem kârı ise 2015 yılında 8 milyar TL'den 2016 yılında 23,3 milyar TL'ye yükselmiş, 2017 yılında ise 14,5 milyar TL seviyesine gerilemiştir. Kamu işletmelerinden 16 adedi 2017 yılında zarar ederken; diğerleri kâr elde etmiştir. En çok kâr elde eden kuruluşlar ise TOKİ (4 milyar TL), BOTAŞ (3,3 milyar TL) ve TEİAŞ (2,9 milyar TL) olmuştur.

Bankalarda ise net faiz gelirlerindeki artışa paralel olarak dönem kârının da yıllar itibarıyla arttığı ve 2017 yılında 16,1 milyar TL'ye ulaştığı görülmektedir. Kârlılık sıralamasında kamu sermayeli bankalardan Ziraat Bankası 1. sırada, Halk Bankası 5. sırada ve Vakıfbank ise 6. sırada yer almıştır.

Sigortacılık sektöründe faaliyette bulunan 4 kamu işletmesinden ikisi elementer ikisi hayat branşında faaliyet göstermektedir. Bu şirketlerin teknik kârı 2015 yılında 305,5 milyon

TL'den 2017 yılında 807,7 milyon TL'ye ulaşmıştır. Bu tutar sektörün %14'üne tekabül etmektedir. Teknik kârlılığa paralel olarak dönem kârı da yıllar itibarıyla artarak 924,5 milyon TL olarak gerçekleşmiştir.

Diğer mali kuruluşların 2017 yılında esas faaliyet karı 799,2 milyon TL, dönem kârı ise 821 milyon TL seviyesindedir.

3.5. Yatırımlar

Kalkınma planlarının hayata geçirilmesinde en önemli uygulama araçlarından birisi olan ve planın yapı taşları niteliğindeki kamu yatırım projelerini kapsayan Kamu Yatırım Programları, Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararının eki olarak, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu gereğince her yıl Ocak ayının on beşine kadar Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmektedir.

Kamu Yatırım Programları; Merkezi Yönetim Bütçesi kapsamındaki kamu kuruluşlarının, Döner Sermayeli kuruluşların ve Sosyal Güvenlik Kuruluşlarının, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin ve Özelleştirme Kapsamındaki Kuruluşlar ile İller Bankasının yürüteceği projeler ile Mahalli İdarelerin (büyükşehir belediyeleri, belediyeler, su ve kanalizasyon idareleri) dış proje kredisiyle finanse ederek yürütecekleri projeleri kapsamaktadır. Mahalli idarelerin yatırım programı kapsamındaki söz konusu projeleri ile diğer kuruluşların hibe vs. gibi istisnai kaynaklardan finanse edilen projeleri veya ödenekleri genel tablolara dâhil edilmemektedir.

Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararındaki hükümlere uygun olarak yatırım projelerinin; adı, yeri, karakteristiği, başlama bitiş tarihleri, tutarı ve ödeneği gibi parametrelerinde yıl içinde revizyonlar yapılabilmekte, programa yeni proje alınabilmekte veya programdan proje çıkarılabilmektedir.

2017 Yılı Yatırım Programı, Onuncu Kalkınma Planında, 2017-2019 Orta Vadeli Programında ve 2017 Yılı Programında öngörülen hedefler doğrultusunda hazırlanmıştır. 2017 yılı Programında belirlenen Genel Ekonomik Hedefler ve Yatırımlara göre 497,1 milyar TL tutarındaki toplam sabit sermaye yatırımının; 122,3 milyar TL'sinin kamu, 374,8 milyar TL'sinin özel sektör tarafından gerçekleştirilmesi öngörülmüştür. Önceki yıla göre özel sektör sabit sermaye yatırımlarında %11,5 oranında artış öngörülürken, kamu yatırımlarında beklenen artış oranı %17 seviyesindedir.

2017 Yılı Yatırım Programında kamu işletmelerinden; kamu payı yüzde 50'nin üzerindeki İktisadi Devlet Teşekkülleri ve Kamu İktisadi Kuruluşları ile bunların bağlı ortaklıkları, Özelleştirme Kapsamına Alınan Kuruluşlar, Döner Sermayeli Kuruluşlar, İller Bankası yatırımları düzenlenmiştir.

Resmi Gazete'de her yıl Programların Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararı yayımlanmakta olup; Kalkınma Bakanlığı (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı) Yatırım Programları kapsamında yürütülen kamu yatırımlarının gerçekleşme durumunu ortaya koymak üzere, söz konusu Karar gereğince Kamu Yatırımları Raporu hazırlamaktadır. Raporda yer alan revize ve gerçekleşme rakamları, kamu kuruluşlarınca Kamu Yatırım Proje Bilgi Sistemi'ne girilen bilgileri yansıtmaktadır.

Kamu işletmelerinin Yatırım programı kapsamında yapılan yatırımları ve gerçekleşme tutarları aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 8 : Kamu işletmelerinin Yatırım Programı kapsamındaki yapılan yatırımları

Yatırımlar (Bin TL)	2015		2016		2017	
	Ödenek	Gerçekleşme	Ödenek	Gerçekleşme	Ödenek	Gerçekleşme
KİT'ler:						
BOTAŞ	550.000	463.102	750.000	526.675	1.472.740	1.395.560
Çay İşletmeleri.	120.000	116.516	127.440	107.874	185.000	227.908
DMO	22.000	5.037	33.000	6.398	44.680	6.023
DHMİ.	450.000	378.280	478.062	478.518	621.138	795.922
EÜAŞ	520.000	148.335	645.000	176.965	575.000	304.654
Et ve Süt Kurum	58.000	37.046	61.600	32.773	33.000	10.074
Eti Maden İşl.	360.000	151.108	295.817	102.500	270.000	149.695
Kıyı Emniyeti	71.500	33.858	70.000	20.323	80.500	56.546
MKEK	253.000	127.800	267.480	166.374	230.305	118.630
TİGEM	150.000	89.637	110.000	71.992	160.000	127.971
TCDD	5.000.000	3.670.400	5.309.844	4.466.410	5.692.153	5.801.851
TEİAŞ	1.650.000	2.106.292	2.500.000	1.896.060	2.700.000	2.605.856
TETAŞ	2.300	309	2.400	1.132	1.800	659
TKİ	113.250	63.630	104.072	102.865	210.085	87.179
TMO.	160.131	29.342	169.459	10.761	73.042	22.154
TPAO	1.445.000	1.255.942	819.203	492.799	771.191	1.061.547
TTK	95.000	31.458	100.000	39.344	134.000	53.090
TÜDEMSAŞ	8.000	3.510	8.496	6.488	23.250	-
TÜLOMSAŞ	14.000	10.567	15.500	11.121	15.500	10.025
TÜVASAŞ	11.826	9.180	20.000	12.415	35.000	9.479
Toplam	11.054.007	8.731.349	11.887.373	8.729.787	13.328.384	12.844.823
Döner sermayeli kuruluşlar:						
TRT	95.000	74.936	84.850	30.334	90.100	61.812
AOÇ	4.190	1.667	4.445	1.229	4.765	1.906
Milli Piyango İD.	8.500	3.578	9.027	1.830	9.677	1.160
Toplam	107.690	80.181	98.322	33.393	104.542	64.878
Özelleştirme Kapsamında Kuruluşlar:						
ADÜAŞ	60	14	60	32	60	44
Sümer Holding	1.360	3.400	1.000	539	750	56
T.Denizcilik İşl.	4.500	605	3.500	1.090	3.500	1.153
TEDAŞ	50.000	3.915	50.000	1.456	50.000	48.121
TEMSAN	7.000	205	3.000	27	3.110	925
T.Şeker Fabrikaları A.Ş.	44.000	32.284	46.604	40.379	83.000	92.152
T: Petrolleri Petrol Dağ. A.Ş.					140.000	-
TTA	5.685	12.532	5.950			-
Toplam	112.605	52.955	110.114	43.523	280.420	142.451
İller bankası	27.175	104				
Genel Toplam	11.301.477	8.864.589	12.095.809	8.806.703	13.713.346	13.052.152

2017 yılı Yatırım Programında KİT'ler için 13,3 milyar TL ödenek ayrılmış olup en büyük yatırım ödeneği TCDD ile TEİAŞ için ayrılmıştır. Kamu işletmeleri kapsamında denetimi yapılan kuruluşların toplam yatırım ödeneği 2017 yılında 13,7 milyar TL, gerçekleşme ise 13,1 milyar TL olmuştur.

Kamu yatırım programlarına yıllar itibarıyla bakıldığında gerçekleşme yüzdesinin %70-%80 civarında olduğu görülmektedir.

Kamu işletmelerinin türleri itibarıyla nakdi yatırım harcama tutarları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 9 : Nakdi Yatırım Harcamaları**(Milyon TL)**

Nakdi harcama	2015	2016	2017	Yıllık Değişim	
				Tutar	%
1- KİT'ler	9.692.773	9.865.819	13.938.199	4.072.380	41,3
2- Özelleştirme Kapsam ve Programındaki Kuruluşlar	55.608	91.248	129.223	37.975	41,6
3- Mali Kuruluşlar	850.357	588.184	876.888	288.704	49,1
4- Diğer Kuruluşlar	573.647	358.198	938.759	580.561	162,1
Toplam	11.172.385	10.903.449	15.883.069	4.979.620	45,7

Nakdi yatırım harcamaları tablosu, yatırım programı kapsamında olmayan kuruluş ve yatırımları da içermekte olup; tablodaki veriler kamu işletmelerinin yatırım programı kapsamında yapılan yatırımlar tutarından farklılık göstermektedir.

2017 yılında nakdi yatırım harcamaları bir önceki yıla göre %45,7 oranında artmıştır. Artışın 4,1 milyar TL'si KİT'lerde gerçekleşmiş, yatırım harcaması en çok artan kuruluşlar ise DHMİ, BOTAŞ ve TPAO olmuştur.

3.6. Bağlı Şirketler/Ortaklıklar ve İştirakler

Türkiye Muhasebe Standartlarına göre; başka şirketlere ortak olmak üzere edinilen sermaye payları ortak olunan sermaye payları oranına göre veya kontrol gücünün işletmede olup olmamasına göre önemli etki taşıyan iştirakler, bağlı ortaklıklar veya iş ortaklıkları olarak tanımlanmaktadır.

Standartlarda iştirak; yatırımcı işletmenin üzerinde önemli etkisinin bulunduğu işletme olarak, önemli etkinlik ise işletmede finansal ve faaliyetle ilgili politikaların belirlenmesine

katılma gücünü ve bu politikaları tek başına ya da bir başka taraf ile ortak kontrol etme gücü olarak tanımlanmıştır. Bir işletmenin doğrudan ya da dolaylı olarak yatırım yapılan işletmenin oy hakkının yüzde 20 ya da daha fazlasını elinde tutması durumunda, aksi açıkça ortaya konulmadığı sürece, söz konusu işletmenin önemli etkisinin bulunduğu kabul edilmektedir.

İşletmenin doğrudan veya dolaylı olarak yüzde elli oranından fazla sermaye ya da oy hakkına veya en az bu oranda yönetim çoğunluğunu seçme hakkına sahip olduğu işletmeler ise bağlı ortaklık olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca yüzde yirminin altındaki iştirak payları da gerçeğe uygun değerle değerlendirilen finansal varlıklar olarak veya gerçeğe uygun değeri güvenilir olarak ölçülememesi durumunda maliyet değeriyle değerlendirilen finansal varlıklar olarak değerlendirilmektedir.

Kamu işletmelerinden 233 sayılı KHK kapsamında olanların sermayesinde yüzde onbeş ve üzeri pay sahibi olduğu şirketler; bu KHK'nın 2 inci maddesinin beşinci ve altıncı fıkrasında tanımlanan özelliklere göre bağlı ortaklık ve iştirak olarak adlandırılmakta ve KHK'nın üçüncü ve dördüncü bölümündeki hükümlere göre faaliyet göstermektedir.

233 sayılı KHK'ya göre sermayesinin yüzde ellisinden fazlası iktisadi devlet teşekkülüne veya kamu iktisadi kuruluşuna ait olan anonim şirketler bağlı ortaklık; sermayelerinin en az yüzde onbeşine, en çok yüzde ellisine sahip buldukları anonim şirketler ise iştirak olarak tanımlanmıştır.

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun ortaklık paylarına ilişkin sınırlamalar başlıklı 56 ncı maddesinin birinci fıkrasında, *“Bankaların; kredi kuruluşları ve finansal kuruluşlar dışındaki bir ortaklıktaki payı kendi öz kaynaklarının yüzde onbeşini, bu ortaklıklardaki paylarının toplam tutarı ise kendi öz kaynaklarının yüzde altmışını aşamaz”* hükmü getirilmiş, diğer fıkralarda iştirak oranlarının öz kaynaklar karşısındaki durumu ile banka sermayesinde payı bulunan ortaklıkların iştirak ilişkisi düzenlenmiştir.

Bankacılık sektörü için, bağlı ortaklık, iştirak, birlikte kontrol edilen ortaklıklar ve satılmaya hazır finansal varlıklarda izlenen ortaklıklar ayrı ayrı tanımlanmıştır.

BDDK tarafından çıkarılan ve 08.11.2006 tarihli ve 26340 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Bankaların Konsolide Finansal Tablolarının Düzenlenmesine İlişkin Tebliğ'de;

-Bağlı ortaklık; ana ortaklığın kontrolü altında faaliyet gösteren ortaklık,

-İştirak; ana ortaklık bankanın sermayesine katıldığı, üzerinde kontrolü bulunmamakla birlikte önemli etkinliğe sahip olduğu yurt içinde veya yurt dışında kurulu bulunan ortaklık,

-Birlikte kontrol edilen ortaklıklar; iş ortaklıkları ve adi ortaklıklar dâhil olmak üzere, ana ortaklık bankanın bir ortaklık sözleşmesi çerçevesinde başka gruplarla birlikte kontrol ettiği, yurt içinde veya yurt dışında kurulu bulunan ortaklık,

şeklinde tanımlanmıştır.

Kamu işletmelerinin sermaye payına sahip olduğu iştirak, bağlı ortaklık veya hisse senedi olarak kayıtlarında yer alan tüm şirketlerin sayısı, sermayeleri, kamu işletmelerinin sermaye taahhütleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 10 : Bağlı Şirketler/Ortaklıklar ve İştiraklere İlişkin Başlıca Bilgiler (*)

Başlıca bilgiler	Ölçü	2015	2016	2017	Değişim	
					Tutar	Yüzde (%)
İştirak edilen şirket sayısı:						
-Bir kuruluşun iştirak ettiği	Adet	75	77	84	7	9,1
-Birden fazla kuruluşun iştirak ettiği	Adet	32	31	25	(6)	(19,4)
-Tasfiye halindeki ve faaliyetsiz iştirakler	Adet	16	16	15	(1)	(6,3)
-Yabancı sermayeli iştirakler	Adet	30	33	31	(2)	(6,1)
Toplam	Adet	153	157	155	(2)	(1,3)
İştiraklerin:						
-Esas sermayeleri	Bin TL	29.154.585	35.965.851	46.088.948	10.123.097	28,1
-Ödenmiş sermayeleri	Bin TL	27.393.514	33.983.271	45.697.029	11.713.758	34,5
-Sermaye ödeme oranı	%	94,0	94,5	99,1	5	-
Denetlenen kuruluşların iştirakleri:						
-Sermaye taahhüdü	Bin TL	13.442.892	17.515.161	24.962.345	7.447.184	42,5
-Sermaye ödemesi	Bin TL	11.942.008	15.579.980	22.906.950	7.326.970	47,0
-Sermaye ödeme oranı	%	88,8	89,0	91,8	3	-
-Denetlenen kuruluşların, iştiraklerin sermayesine katılma oranı	%	46,1	48,7	54,2	5	11,2
İştiraklerin:						
-Dönem kârları toplamı	Bin TL	24.955.821	24.402.090	37.086.413	12.684.323	52,0
-Dönem zararları toplamı	Bin TL	(776.489)	(3.421.870)	(3.233.971)	187.899	(5,5)
Denetlenen kuruluşların payına düşen:						
-Temettü	Bin TL	835.561	558.381	910.193	351.812	63,0
-Temettünün ödenen iştirak payına oranı	%	7,0	3,6	4,0	0,4	-

(*) Mastercard ve Visa Inc.E şirketlerindeki sermaye payı çok küçük olduğu için bu şirketlerin esas ve ödenmiş sermaye ile dönem kâr/zararları tabloya dâhil edilmemiştir.

2017 yılında 8 şirkette sermaye payı edinilmiş, 10 şirket ile sermaye ilişkisi, tasfiye olma, iflas nedeniyle kapatılma veya satılmak suretiyle sonlandırılmıştır. Bu şirketlere kamu işletmelerince 25 milyar TL sermaye taahhüdünde bulunulmuş ve 22,9 milyar TL'si ödenmiştir. 2017 yılında bu şirketlerden toplam 910 milyon TL temettü elde edilmiştir. Denetim Raporlarının yazılma tarihinde bazı şirketlerin Genel Kurul toplantıları yapılmadığından; temettü miktarının artması söz konusu olabilecektir.

EK: KAMU İŞLETMELERİ LİSTESİ VE İŞLETMELERE İLİŞKİN BAŞLICA BİLGİLER

Kamu İşletmeleri Listesi ve İşletmelere İlişkin Başlıca Bilgiler (Bin TL)							
Sıra No	Kamu İşletmeleri	Sermaye (**)		Kaynaklar		Varlıklar Toplamı	Dönem Sonucu
		Esas	Ödenmiş	Öz	Yabancı		
I	KİT'LER						
1	Devlet Malzeme Ofisi Genel Müdürlüğü (DMO)	130.582	82.946	568.142	1.054.340	1.622.482	238.967
2	Et ve Süt Kurumu Genel Müdürlüğü	880.000	854.000	728.283	609.438	1.337.721	279.337
3	Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü	600.000	600.000	3.449.206	414.426	3.863.632	1.800.161
4	Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu Genel Müdürlüğü	675.000	659.601	1.047.378	1.466.767	2.514.145	4.468
5	Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü (TMO)	2.550.000	3.004.504	3.986.496	4.202.314	8.188.810	(267.149)
6	Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu Genel Müdürlüğü	1.000.000	1.000.000	1.755.221	903.187	2.658.408	(172.925)
7	Türkiye Taşkömürü Kurumu Genel Müdürlüğü (TTK)	10.750.000	9.365.000	9.326.757	80.378	9.407.135	(7.141)
8	Türkiye Petrolleri A.O.(TPAO)	5.200.000	3.467.040	13.121.035	10.348.497	23.469.532	1.130.149
9	Boru Hatları ile Petrol Taşımacılığı A.Ş. (BOTAŞ)	4.240.000	4.145.000	20.051.696	10.240.532	30.292.228	3.333.988
10	Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt A.Ş.	179.000	111.596	670.927	2.496.899	3.167.826	14.881
11	Elektrik Üretim A.Ş.	14.000.000	11.700.135	18.996.873	4.626.630	23.623.503	18.107
12	Türkiye Elektrik İletim A.Ş.	5.000.000	5.000.000	13.960.568	3.486.237	17.446.805	2.924.244
13	Çay İşletmeleri Kurumu Genel Müdürlüğü	2.050.000	1.767.413	1.397.221	1.774.814	3.172.035	(267.742)
14	Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü	2.080.000	2.070.747	1.602.726	729.194	2.331.920	(59.346)
15	T.C. Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü (TCDD)	66.250.000	55.759.411	37.695.391	5.397.410	43.092.801	(2.001.970)
16	TKİ Ege Linyitleri İşletmesi Müessesesi*	-	-	-	-	-	-
17	TKİ Garp Linyitleri İşletmesi Müessesesi*	-	-	-	-	-	-

18	TTK Amasra Taşkömürü İşletmesi Müessesesi	965.000	854.850	59.113	6.882	65.995	(76.310)
19	TTK Armutçuk Taşkömürü İşletmesi Müessesesi	1.230.000	1.044.800	31.610	26.857	58.467	(112.406)
20	TTK Karadon Taşkömürü İşletmesi Müessesesi	3.840.000	3.278.000	126.003	39.565	165.568	(318.919)
21	TTK Kozlu Taşkömürü İşletmesi Müessesesi	2.225.000	1.991.000	73.571	20.789	94.360	(200.278)
22	TTK Üzülmaz Taşköprü İşletmesi Müessesesi	2.280.000	2.028.850	38.434	36.586	75.020	(144.125)
23	Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü	5.250.000	3.986.975	7.830.759	2.137.349	9.968.108	1.930.640
24	Kıyı Emniyeti Genel Müdürlüğü	51.095	51.095	629.064	204.287	833.351	487.603
25	Türkiye Vagon Sanayii A.Ş.	180.000	180.000	124.141	388.886	513.027	149
26	Türkiye Lokomotif ve Motor Sanayii A.Ş. (TÜLOMSAŞ)	150.000	150.000	205.947	45.856	251.803	5.252
27	Türkiye Demiryolu Makinaları Sanayii A.Ş. (TÜDEMSAŞ)	180.000	180.000	69.627	197.892	267.519	(15.203)
28	TCDD Taşımacılık A.Ş.	5.000.000	5.000.000	4.368.263	623.804	4.992.067	(631.737)
29	T. Elektromekanik Sanayi A.Ş.	275.000	275.000	27.876	205.719	233.595	860
30	Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş.	22.000.000	18.348.642	3.402.313	5.441.549	8.843.862	(216.200)
	TOPLAM (I)	159.210.677	136.956.605	145.344.641	57.207.084	202.551.725	7.677.355
II	ÖZELLEŞTİRME KAPSAM VE PROGRAMINDAKİ KURULUŞLAR						
1	T.H. Karadeniz Bakır İşletmeleri A.Ş. (KBİ)	-	-	300	5	305	300
2	Sümer Holding A.Ş.	11.299.080	6.443.444	38.119	9.802	47.921	(13.703)
3	Türkiye Denizcilik İşletmeleri A.Ş.	220.948	131.016	155.990	37.143	193.133	51.601
4	Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.	2.500.000	2.367.841	1.606.526	4.905.092	6.511.618	(258.136)
5	Ankara Doğal Elektrik Üretim ve Ticaret A.Ş.	1.000	1.000	82.910	1.217	84.127	1.345
6	TP Petrol Dağıtım A.Ş. *	-	-	-	-	-	-
7	Doğusan Boru Sanayi ve Ticaret A.Ş.	20.000	23.384	15.486	9.048	24.534	(1.295)
	TOPLAM (II)	14.041.028	8.966.685	1.899.331	4.962.307	6.861.638	(219.888)
III	MALİ KURULUŞLAR						
1	T.H. Türkiye Emlak Bankası A.Ş.	750.000	749.000	561.905	143.233	705.138	(1.030.969)

2	Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.	500.000	500.000	1.256.265	7.726.898	8.983.163	164.644
3	T.C. Ziraat Bankası A.Ş.	5.600.000	5.600.000	47.009.828	387.264.681	434.274.509	10.286.699
4	Ziraat Finansal Kiralama Hizmetleri A.Ş.	250.000	250.000	335.148	2.305.936	2.641.084	82.924
5	Ziraat Hayat ve Emeklilik A.Ş.	80.000	80.000	133.938	5.560.343	5.694.281	564.125
6	Ziraat Portföy Yönetimi A.Ş.	12.500	12.500	39.817	2.687	42.504	19.671
7	Ziraat Sigorta A.Ş.	50.000	50.000	434.698	715.782	1.150.480	285.735
8	Ziraat Yatırım Menkul Değerler A.Ş.	60.000	60.000	124.805	49.710	174.515	53.391
9	Ziraat Katılım Bankası A.Ş.	1.250.000	1.250.000	1.403.681	12.946.462	14.350.143	199.974
10	Ziraat Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş.	1.300.000	1.300.000	1.550.783	1.039	1.551.822	236.712
11	Ziraat Katılım Varlık Kiralama A.Ş.	50	50	53	557.820	557.873	2
12	İller Bankası A.Ş.	13.122.184	13.122.184	13.122.184	11.866.505	24.988.689	1.232.887
13	ZKB Varlık Kiralama A.Ş.*	-	-	-	-	-	-
14	T.H. Kalkınma Yatırım Menkul Değerler A.Ş.	5.000	5.000	8.565	318	8.883	876
15	Türk İhracat Kredi Bankası A.Ş. (EXİMBANK)	4.800.000	4.800.000	5.774.083	79.601.106	85.375.189	568.475
16	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	1.250.000	1.250.000	25.376.739	279.973.909	305.350.648	4.709.582
17	Halk Faktoring A.Ş.	70.000	70.000	106.105	1.119.096	1.225.201	39.760
18	Halk Finansal Kiralama A.Ş.	272.250	272.250	370.024	2.597.722	2.967.746	82.616
19	Halk Portföy Yönetimi A.Ş.	18.000	18.000	29.447	1.897	31.344	12.176
20	Halk Hayat ve Emeklilik A.Ş.	412.000	412.000	685.406	4.048.133	4.733.539	272.288
21	Halk Sigorta A.Ş.	187.000	187.000	242.274	1.422.950	1.665.224	46.073
22	Halk Yatırım Menkul Değerler A.Ş.	82.000	82.000	131.281	753.192	884.473	40.671
23	Halk Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş.	820.000	820.000	1.879.401	497.533	2.376.934	252.109
24	Vakıflar Bankası TOA	2.500.000	2.500.000	23.257.818	247.313.892	270.571.710	4.675.132
	TOPLAM (III)	33.390.984	33.389.984	123.834.248	1.046.470.844	1.170.305.092	22.795.553
IV	DİĞER KURULUŞLAR						
1	T.C. Posta ve Telgraf Teşkilatı A.Ş. (PTT)	5.000.000	1.534.463	2.559.084	3.008.146	5.567.230	641.900
2	İstanbul Olimpiyat Oyunları Hazırlık ve Düzenleme Kurulu	-	-	473.348	3.824	477.172	75.954

3	Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü (AOÇ)	0,5	11.275	19.025	118.395	137.420	22.583
4	Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü (MPI)	-	-	3.143	908.935	912.078	653.902
5	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT)	182.000	182.000	2.727.214	381.504	3.108.718	565.310
6	Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ)	-	-	37.762.248	37.570.688	75.332.936	3.972.953
7	Şeker Kurumu*	-	-	-	-	-	-
8	Vakıf İnşaat Restorasyon ve Ticaret A.Ş.	34.330	34.330	36.909	24.026	60.935	822
9	TÜRKSAT Uydu Haberleşme Kablo TV ve İşletme A.Ş.	1.955.058	1.955.058	2.211.269	485.764	2.697.033	238.439
10	Arıcak Turizm ve Ticaret A.Ş.	1.250	9.713	5.597	3.096	8.693	(479)
11	TÜBİTAK Marmara Teknokent A.Ş.	500	535	37.010	15.782	52.792	1.500
12	Ziraat Teknoloji A.Ş.	5.000	5.000	13.082	35.661	48.743	2.718
13	Bileşim Alternatif Dağıtım Kanalları A.Ş.	20.000	20.000	30.066	15.876	45.942	9.521
	TOPLAM (IV)	7.198.139	3.752.374	45.877.995	42.571.697	88.449.692	6.185.123
	GENEL TOPLAM	213.840.828	183.065.648	316.956.215	1.151.211.932	1.468.168.147	36.438.143

(*) 2017 yılında kıst rapor yazılmış veriler Kamu İşletmeleri Genel Raporu'na dâhil edilmemiştir.

(**) Ödenmiş sermaye rakamları enflasyon düzeltmesi farklarını içermektedir. Bazı kuruluşlarda ödenmiş sermayenin esas sermaye rakamından büyük olması enflasyon düzeltme farklarından kaynaklanmaktadır.